

Ђорђе М. Ђурђевић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и
књижевности

УДК 821.163.41.09-1-248.3
DOI 10.46793/Uzdanica19.1.203DJ
Оригиналан научни рад
Примљен: 25. фебруар 2022.
Прихваћен: 27. мај 2022.

ЖАНРОВСКЕ И ВЕРСИФИКАЦИЈСКЕ ОДЛИКЕ СЛОВА ЉУБВЕ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

Айстиракиј: У раду испитујемо жанровске и версификацијске карактеристике текста *Слово љубве* Стефана Лазаревића. У првом делу рада, теоријски описујући *йосланицу*, *лирску* (књижевну) *йосланицу*, *лирску йесму*, те у другом версификацијски проучавајући оригинални текст на српскословенском језику, закључујемо да је текст *Слова љубве* са структурног нивоа крајње отворен и жанровски флуидан, те, заправо, аутори који сматрају да је *Слово* само посланица (Радојичић 1965, Бојовић 2007) или само лирска песма (Богдановић 1980, Павловић 1979), запостављају друге аспекте текста (песнички, односно, епистоларни), док аутори који се опредељују за хибридни жанр лирске посланице (Костић 1965, Ређеп 2007) најприближније одређују праву природу *Слова љубве*.

Кључне речи: посланица, лирска песма, лирска посланица, *Слово љубве*, жанр, версификација.

1. ПРОЛЕГОМЕНА

Прихваћено је мишљење да је *Слово љубве* написао српски деспот Стефан Лазаревић почетком 15. века, тачније у периоду од 1404. до 1409. године. Око тога се није постављало много питања, јер се у интитулацији *Слова* управо налази име Стефана деспота. Вођени овиме, наши проучаваоци средњовековне књижевности (попут Ђорђа Ст. Радојичића, Ђорђа Трифуновића, Милана Кашанина, Димитрија Богдановића) прихватили су дату тезу (Маринковић 1998: 271). Међутим, Радмила Маринковић (1998: 271–290) у тексту „О генези *Слова љубве* или деспотов *Канџонијер*” износи став у ком проблематизује деспотово ауторство. Она сматра да се текст *Слова* састоји из више слојева и да се у његовој основи налазе две песме које је Стефан Лазаревић написао у младалачким данима, док је остатак текста дописао непознати преписивач, имплантирајући у посланицу акростих, библијске алузије итд. Поткрепљено Бартовом идејом о смрти аутора, текст *Слова љубве* може егзистирати без биографизма деспота Стефана, те постојање категорије

ауторства само сужава могућност читања текста, односно даје му границу и ништи његове семантичке потенцијале (уп. Барт 1986: 179). Томе у прилогу иду и версификационе одлике *Слова*, које оправдавају став Радмиле Маринковић о постојању примарних песама.

Различите су претпоставке о неименованом реципијенту. Тајновито место „Име рек” може добити више одговора: Контантин Филозоф, сестра Оливера, вереница Јелена, Ђурађ Бранковић, међутим, опште је прихваћено мишљење Ђорђа Ст. Радојичића да је текст намењен Стефановом брату, Вуку Лазаревићу (в. Трифуновић 1965: 414–415). Ово прихватају Милан Кашанин и Димитрије Богдановић, док Ђорђе Трифуновић адресат проширује на неограничен број људи (уп. Маринковић 1998: 271), чиме се приближава тези коју ми одабирамо – текст је намењен било ком читаоцу. Еко (1965: 65) истиче да „ниједно умјетничко дјело није у ствари ’затворено’, него да садржи, у својој спољној коначности, извјесну бескрајност ’читања’”, те је текстуално место „Име рек” место отворености самог текста, место које је отворено за сваког читаоца и место у ком се структура самог дела отвара ка другим структурама. Могућност различитих читања управо је омогућена захваљујући датом месту, „зато што је за умјетничко дјело типично да се оно поставља као неисцрпни извор искустава која, осветљавајући га, изазивају помањање његових увијек нових видова” (Еко 1965: 65).

2. ЖАНРОВСКЕ ОДЛИКЕ СЛОВА ЉУБВЕ

Посматрано у историјској перспективи проучавања текста *Слова љубве* може се приметити да су ранији научни и критички текстови пре свега усмерени на закључак да је посредни посланица, док каснији текстови упућују на лирске и песничке елементе деспотовог текста.

Аутори који су се бавили проблемом жанровског одређења *Слова љубве* (Радојичић 1965, Костић 1965, Павловић 1979, Богдановић 1980, Ређеп 2007, Бојовић 2007) не посвећују посебну пажњу одређењу термина *посланица*, *лирска (књижевна) посланица*, *лирска њесма*, што је базно место из ког настају различити ставови. Како би се ово избегло, дефинисаћемо потребне термине.

Под термином *посланица* подразумева се „епистоларски жанр византијске или старе словенске књижевности, радо коришћен за саопштавање догматских и поучних садржаја” (Богдановић 1986: 583), а чије су особине: „сажетост (нерасплинутост); јасноћа (тежња ка свакодневном говору); драж писма; једноставност и блискост са природом; пожељне су изреке мудраца” (Трифунувић 1990: 264). Уколико упоредимо изнето са текстом *Слова љубве*, закључићемо да поједини његови елементи одговарају жанру посланице: поучни садржај остварује се преко позива на одржавање (хришћанске) љубави,

драж писма карактерише топли и посвећени тон обраћања аутора *Слова*, изреке мудраца бивају остварене као библијски цитати или алузије на библијски подтекст, док остали елементи, као што су нпр. сажетост и јасноћа које се губе у поетским просторима *Слова*, изостају.

Лирска песма јесте књижевна врста, писана у стиху, мелодична и ритмична, стварана са посебним освртом на стилематичну и стилогену функцију језика, а чије теме могу бити различите, али је битно да су прожете снажним емоционалним доживљајем аутора (љубав, смрт, живот, родољубље и др.). *Слово љубве* припада средњовековној књижевности која је по контексту настанка, функционисања и сврхе различита од потоњих књижевности, те је и класификовање *Слова* само као лирске песме подједнако проблематично (в. у Павловић 1979), јер би у најмању руку подразумевало примењивање епистемичких и аксиолошких категорија једне епохе на епоху којој су дате дискурзивне праксе стране.

Лирска посланица подразумева прелазни жанр између посланице (епика) и лирске песме (лирика), при чему се задржава епистоларна форма, док се у њу уносе поменути лирски елементи.

На основу тога да ли *Слово љубве* посматрају као посланицу, односно лирску песму, могу се начинити две скупине научних и критичких текстова о датом проблему. У првој би се групи, по овој подели, налазили текстови у којима се *Слово љубве* посматра као посланица, док би друга скупина текстова подразумевала *Слово љубве* као лирску песму. Међутим, немогуће је у потпуности разграничити ове две групе, те се отуда може организовати и група текстова прелазног карактера, у којима се постиже одређена синтеза између два супротстављена става – у њима је *Слово* проучавано као лирска посланица.

2.1. Посланица

Један од првих проучавалаца *Слова љубве*, Ђорђе Радојичић, при тумачењу овог текста полази од његове намене и историјског контекста. Он вели: „*Слово* је, очевидно, деспотова посланица, упућена некој мушкој особи или је намењена неколицини људи. По тадашњем обичају, у тексту место имена стоје две речи: 'име рекавши'” (Радојичић 1965: 437). Примећујемо да он комбинује спољашњи и унутрашњи приступ проучавања књижевног текста, при чему је унутрашњи приступ полазна тачка (место у ком је деспотов текст отворен, недописан – „Име рек”), док је спољашњи исходиште. У поменуто празно место Радојичић испрва уписује име брата Стефана Лазаревића, образлажући такав поступак историјском чињеницом да су у веома тешко време по Србију њени челници били завађени, те, као искусан политичар, деспот Стефан позива брата на примирје (уп. Радојичић 1965: 437). Са друге стране, свестан тога да је посреди ипак књижевна творевина, која је по својој при-

роди универзална и отворена, Радојичић проширује број адресата, и даље остајући у историјском контексту.

На овом трагу налази се и Драгиша Бојовић, који разлаже *Слово љубве* на уводни део и остатак текста, при чему се слаже са Радојичићем да је посредни „деспотова посланица” (Бојовић 2007: 165), али само у првом одељку, у ком се налази име онога који пише, као и место за онога коме је текст намењен: „Иако прва строфа садржи уобичајену формулу посвете, њена терминологија кореспондира са доминантним мотивом песме, а то је љубав” (Бојовић 2007: 167). Становиште Д. Бојовића да је посредни двоструко жанровско одређење деспотовог текста подељеног на два дела јесте полазно тле за оне проучаваоце који покушавају да синтетизују све аспекте *Слова љубве*.

2.2. ЛИРСКА ПЕСМА

Миодраг Павловић не пренебрегава чињеницу да *Слово љубве* у свом саставу заиста има одређених епистоларних елемената, али он пре свега подразумева да је то општа карактеристика свих средњовековних текстова, који су стварани „са одређеном намером и функцијом” (Павловић 1979: 7). Напуштајући спољашњи приступ проучавања, карактеристичан за претходну групу аутора, Павловић своје истраживање утемељује у самом тексту – у језику којим је записан, у стилу, звуку, тематским и структурним прерасподелама: „Није се довољно обратила пажња на неизреченост ове песме. Израз њен је један од најдискретнијих за које наша поезија зна” (Павловић 1979: 9), или, нешто даље, „не-експлицитност постаје основна стилска одлика ове песме, начело њене поетике” (Павловић 1979: 9). Отворено место („Име рек”) Радојичић објашњава историјским контекстом, док у истом месту Павловић види сав потенцијал деспотовог дела, те изводи да је посредни песма: „*Слово Љубави* Стефана Лазаревића, песма је изузетна по некој својој спонтаности: она као да сама по себи постаје од текста – песма. Ми и не примећујемо кад почињемо да је доживљавамо као песму, а не само као текстуални документ и наговештај књижевне творевине” (Павловић 1979: 11). Јасно је и то да Павловић не иступа само као научник, већ и као песник, што је посебно видљиво у начину на који излаже своје ставове.

Попут Павловића, Димитрије Богдановић примењује унутрашњи приступ, такође не превиђајући епистоларни елемент деспотовог текста: „*Слово* је својом поетиком – као образац за писање писама, изашло из оквира стандардне епистоларне књижевности свог доба. Оно је по својој правој природи лирска песма, по теми и карактеру – једна ведрог химна о духовној љубави и љубави уопште” (Богдановић 1980: 200). У Богдановићевом тумачењу примећује се први пут да књижевни текст може егзистирати и ван епохе у којој је настао, односно, он покушава да открије који су то механизми који *Слову* обезбеђују да егзистира као уметничка творевина – као песма, годинама и

вековима после настанка. Ти механизми чисто су песничке природе. По овом се закључку Богдановић и Павловић разликују од осталих аутора.

2.3. ЛИРСКА ПОСЛАНИЦА

За разлику од горе поменутих аутора, који су се у тумачењу *Слова љубве* деспота Стефана Лазаревића опредељивали за једно од два изнета решења, следећа група аутора иде средњим путем, тако што оба аспекта текста – епистоларни и песнички – посматрају интегрално.

Пре Другог светског рата, Драгутин Костић (1965: 440) први је изнео мишљење да се *Слово љубве* може сматрати песмом: „Песма уметничка и, чини се, оригинална, и, за сада, прва позната у старој књижевности нашој ћириличкој”, чиме је започео струју истраживања карактеристичну за другу групу аутора. Међутим, он вели и следеће: „По облику ово је посланица, епистула, форма омиљена, раније, и у класичкој књижевности и, доцније, обилато негована од наших ренесансиста у Приморју и Дубровнику”. У његовом запажању истичемо то да је форма у којој се *Слово* јавља писмо, али да је, такође, по свом саставу, начину на који је писмо изречено – песма: „*Слово љубве* је *Реч о љубави*, песма апологија, похвала љубави” (Костић 1965: 440).

Последња од аутора јесте Јелка Ређеп. Она иде даље од Костића, вербализујући његову идеју синтагмом „песничка посланица”, односно „песнички састав” (Ређеп 2007: 39). Она се налази на трагу Радмиле Маринковић која сматра да су у *Слово љубве* уткане две мање песме које су раније постојале и које тексту дају песничку ноту, док сама форма *Слова* одговара епистоларној књижевности: „Прецизна анализа *Слова љубве* и аргументовани докази и закључци Радмиле Маринковић да су две љубавне песме деспота Стефана Лазаревића касније повезане трактатом у песничку посланицу, представљају изузетно значајан допринос у изучавањима средњовековне књижевности” (Ређеп 2007: 40).

3. ВЕРСИФИКАЦИЈСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СЛОВА ЉУБВЕ

Из сачуваних се преписа види да је *Слово љубве* писано у пасусима, параграфима, којих има 10, и изнад њих се налази уводни колон: *Крајејранесе сему. Слово љубве. Прво.*¹ Проучаваоци различито називају ове параграфе; ми ћемо се овде определити за назив версет, а редове унутар њих називаћемо колонима. Термин *версей* преузимамо из предговора Александра Петрова у антологији средњовековне поезије Васка Попе, *Јујиро мислено*, у ком он истиче да је Попа користио овај термин при припреми Доментијанових текстова

¹ Текст *Слова љубве* биће фонетски цитиран према Трифуновић 1979: 173–174.

за штампу, јер версет „највише одговарају ритму реченице” (Попа 2008: 11), односно целог једног параграфа. Сваки колон представља једну синтаксичку целину, које су у тексту на српскословенском одвајане интерпункцијским знацима (тачкама или зарезима).

Међу главним карактеристикама средњовековне версификације јесу појава асонанце и алитерације. Као пример можемо навести један од наших најуспелијих стихова старе поезије – *Слово слави Саве сїлїеи Сїлацн*, где се мелодичност стиха управо постиже концентрисањем гласова *с, л, в, а*. Божићар Ковачевић сматра да су ово главни средњовековни песнички украси који разликују поезију од прозе (в. Трифуновић 1965: 87).

Како истиче Трифуновић (1962: 41), проучавајући песничке записе са маргина старих текстова, наша некадашња поезија није имала утврђени систем версификације и она је у већини случајева бележена као проза. Некадашњи би писац/преписивач своју песничку мисао забележио у прозном облику, а савремени су преводиоци тим текстовима давали облик који они, теоријски гледано, заслужују. Исти је случај и са *Словом љубве* – епистоларна посланица писана у параграфима, ритмичка и музикална, касније преведена у стихове. Постоји и превод Миливоја Башића (Павловић 1979: 17–19) који задржава стари начин обликовања текста, што омогућава савременом читаоца веродостојнији увид у изглед примарног текста. Много познатији и пријемчивији текстови јесу преводи Момчила Настасијевића и Ђорђа Ст. Радојичића (Павловић 1979: 20–25).

Први версет састоји се из десет колона и дели се на интитулацију (први колон), инскрипцију (од другог до осмог) и двоколомну салутацију. Трифуновић (1962: 42–46) износи поставку о три врсте средњовековних стихова – тонски, библијски и силабичко-тонски. Проучавањем *Слова* уочили смо да су све три врсте заступљене. У првом версету доминирају тонски стихови. У њима влада симетрија која не зависи од одређеног броја слогова (Трифуновић 1962: 42), односно место цезуре (//) није тачно утврђено у свим колонима, али управо та произвољност њеног места доприноси ритмичкој организацији версета. У првом колону „Стефан Деспот” налазе се два гласовна удара на првим слоговима што чини паралелу са почетком другог версета. Даље кроз инскрипцију спроведена је двострука рима – римују се полустихови: 1) *мојеѿо – суѿубо – мојеѿо²* и 2) *сладчајиоуму – љубазнејиоуму – неоїлїучному – важделеному – обїлному – искрњему*, те се она завршава са два гласовна удара, два одсечна *Име рек*. Гомилањем епитета песник нам предочава да је особа којој се он обраћа од великог значаја за њега. Цезура је главна ритмичка подлога овог версета, ње нема у свим колонима, не јавља се у првом, другом, трећем и осмом колону, зато што имају мањи број слогова (од два до шест)

² Најједноставнији облик риме је тзв. шпанска асонанца, која подразумева да се само крајњи вокали подударају (в. Трифуновић 1962: 46).

и у њима су подударности другачије (први и осми колон поклапају се по главним ударима, а други и трећи по женској рими). Преостале колоне делимо на оне из инскрипције и оне из салутације, пошто чине две различите целине. У првој групи колона уочљиво је да леви полуколони имају сталан број слогова, док ови са десне стране представљају мешавину четверца и петерца. Десни салутацијски полуколони имају доминантне деветерце, при чему се у првом од ових колона јавља асонанца са **о**, а у другом се јавља и леонинска рима. У инскрипцији је уочљива полисиндетована анафора која доприноси компактности и целовитости песничке мисли, а такође, повезујући епитете даје им још већи значај, печат и убедљивост исказа.

Речено изгледа на следећи начин:

1. Стефан Деспот
2. Сладчајшому
3. **И** љубазнејшому
4. **И** срдца мојего // неотлчному (6 + 5)
5. **И** много сугубо // важделеному (6 + 5)
6. **И** ва премудрости // обилному (6 + 4)
7. Царствија мојего // искрњему (6 + 4)
8. Име рек
9. **О** Господи // љубазноје целованије (4+9)
10. Вакупе же // и милости нашеје // нескудноје дарованије (4 + 6 + 9)

Други версет састоји се од седамнаест колона. У њему је цезура неуједначена, јер су и његови колони доста краћи у односу на остатак највећег дела *Слова*. Као најдоминантнији јављају се петерци и седмерци, у виду полуколоне или целих колоне. Јављају се леонинске риме, риме унутар полуколоне, римују се полуколони, анафоре показују целовитост и јединство песничке слике:

1. **Л**ето и весну // Господ сазда (5 + 4)
2. **Ј**акоже // и певац рече (3 + 5)
3. **В**а нихже // и красоти многије (3 + 7)
4. Птицам скороје
5. **И** веселија // исплн прелетаније (5 + 7)
6. **И** горам врхи
7. **И** луговом пространства
8. **И** пољскије широти
9. **И** ваздуха танкаго
10. Дивними некими гласи // оглашеније (8 + 5)
11. Земљнаја же дароносија
12. **Ј**еже цветов

13. **Јеже** благоуханија
14. **И** закономноје
15. **Н** и самого чловечаскаго јестаства // обновљеније (13 + 5)
16. **И** вазиграније
17. **Достоино** // **кто** исповест (4 + 4)

Трећи версет краћи је спрам прва два и у њему се по први пут јавља библијски стих који се развија у четвртном версету. Прва два колона јесу дуги осамнаестерци, при чему је други и симетричан. Певљивост и лирску мелодичност првог замењује оштар звук другог, што је постигнуто алитерацијом гласова *сѣр, зрѣ, зрѣ...* Пети колон представљен је метричким клином, односно сваки полуколон је краћи за по два слога, чиме се добија затишје, које одмах у следећем версету бива разбијено асонанцом. Ритам је смиренији, нарушава га четврти колон, који као да зауставља читаоца да обрати пажњу на следећу библијску аргументацију:

1. Обаче васа **сија** инаја // чудоделија **Божија** (10 + 8)
2. Јаже и **острозрительни** ум // сазрцовати не довљојет (9 + 9)
3. Љубов превасходит
4. И не чудо
5. **Бог бо** љубов именујет // се јакоже рече // Јоан Громов (8 + 6 + 4)

Четврти версет представља до краја неизречену алузију о братоубиству, експлицитним упућивањем на библијски текст о Каину и Авељу. Говорећи о оним семантичким структурама које су иманентне реципијенту, али не и тексту, Еко (1965: 69) примећује да ако је нека фраза везана „у мојој свести с једном сумом успомена, носталгија, жеља, иста та фраза пробудиће у мени талас емоција у којима један други слушалац не би био у стању да учествује”. Управо интертекстуално оприсутњење приче из четврте књиге *Посѣања* отвара хоризонт личног искуства имплицитног аутора. Иако је дати библијски наратив општепознат и као такав лако препознатљив, он се ипак формира унутар самог семантичког оквира текста *Слова љубве*, за шта је фигура аутора значајна. У датом версету не проговара се о убиству, већ се језички ток зауставља у Каиновом позиву, док преко искуства убиства и смрти деспот Стефан поставља ћутњу. Смирени ритам из претходног версета проширује се и на први колон, услед асонанце вокала *а*, који се у првом колону јавља чак десет пута. У друга два колона јавља се и шпанска асонанца, те у њима емотивна узнабујалост и неспокојство узрокују узнемиренију мелодију, коју прати скраћивање колона, при чему цезуре секу колоне на релативно симетричне целине, чиме се постиже одређена дисхармоничност између првог и друга два версета, као последица њихове тематске садржине. Парцелисаност

последњих версета имплицитно сведочи растројство које постоји у самом Каину:

1. **Васакаја лажа // вамештенија ва љубви не имат** (6 + 11)
2. **Кајин бо // тужди љубве // рече** (3 + 4 + 2)
3. **Авељу // изидеве // на поље** (3 + 4 + 3)

Пети је версет најкраћи у целом *Слову* и чине га два колона, несиметрични четрнаестерац и тринаестерац, који по свом облику представљају библијски стих; јављају се и две шпанске асонанце:

1. **Остро некако и бистротечно // дело љубве** (10 + 4)
2. **Васаку добродетељ // преити могуште** (7 + 6)

Шести версет у суштини је само библијска аргументација претходно изнетих ставова о љубави. Уочава се појава шестерца и понављање групе *j + вокал*, што чини главну мелодију овог версета:

1. **Лепотне сију // Давид украшајет** (5 + 6)
2. **Јако миро рече // на главе** (6 + 3)
3. **Сходештеје // на браду Ароњу** (4 + 6)
4. **И јако роса ајермонскаја сходештија // на Гори Сионскије** (14 + 7)

Седми версет има краће колоне (од шест до осам слогова), изузев последња четири, који представљају библијско аргументовање; јавља се леонинска рима и шпанска асонанца, метрички клин у седмом колону, а уочљив је полиптотон изведен од морфеме *љуб*, што сугерише на значају љубави:

1. Јуноше и деви
2. Ка **љуб**вам прикладни
3. **Љуб**ов ваз**љуб**ите
4. Н праве и незазорне
5. Да **не некако** јунотство
6. И девство повредивше
7. Имже **ј**естаство наше // ка божаставному // присваја**јет** се (7 + 6 + 5)
8. Божаставно**је** негоду**јет**
9. Не оскрбљаите // рече апостол // Духа светаго Божи**ја** (6 + 5 + 8)
10. Имже знаменасте се **јаве** // јако ва крштени**ји** (9 + 7)

Осми версет најдужи је и састоји се из осамнаест колона, са доминантним петерцима и шестерцима. Што се тиче метричких особина, сличан је другом и седмом, јављају се анафоре, алитерација гласова *ш*, *с*, *ж*, а

мелодичност се постиже краткоћом колона и асонанцом вокала *a*, који се у дванаестом колону јавља чак девет пута:

1. Бехом вакупе
2. И друг друга близ
3. **Или** телеси
4. **Или** духом
5. Н **аште** гори
6. **Аште** реки
7. Расцепише нас
8. Давид да речет
9. Гори Гелвуискије
10. Да не снидет на вас
11. **Ни же** дажд // **ни же** роса (3 + 3)
12. **Јако Саула** // и **Јоанатана** // не сахраните (5 + 6 + 5)
13. О безлобије Давидово
14. Слишите царије
15. Слишите
16. Саула ли плачеши // обретени (7 + 4)
17. Обретох бо // рече Бог // Давида (4 + 3 + 3)
18. Мужа // по срдцу мојему (2 + 6)

Девети версет представља наставак претходног и састоји се из три библијска стиха, при чему у првом и трећем цезура ствара два десетерца. Уочљива је анафора *јакоче*:

1. Ветри же да приразет се рекам // и да из секнут (10 + 5)
2. Јакоче при Мојсеји море
3. Јакоче при Исусе судији // кивота ради Јордан (10 + 7)

Десети версет јесте последњи. Почине графемом *e*, чиме представља последње слово акростиха *Слово љубве*. Анафора *јеште* и епифора *се* увећавају позив на спајање у Христу, док су последња два стиха топосни завршетак средњовековног текста:

1. Јеште да савакупим се
2. Јеште да узрим се
3. Јеште љубовне // да сјединим се (5 + 5)
4. О том самом Христе Бозе нашем (4 + 6)
5. Јемуже слава са Отцем и са светим Духом ва бесконачније веки
6. Амин

4. ЗАКЉУЧАК

На основу изнетог, закључује се да је текст *Слова љубве* са структурно-тематског нивоа крајње отворен и жанровски флуидан, те, заправо, аутори који сматрају да је *Слово* само посланица (Радојичић 1965, Бојовић 2007) или само лирска песма (Богдановић 1980, Павловић 1979), запостављају друге аспекте текста (песнички, односно епистоларни), док аутори који се опредељују за хибридни жанр лирске посланице (Костић 1965, Ређеп 2007) најприближније одређују праву природу *Слова љубве*. Такође, битно је напоменути и то да и поред великог броја секундарних текстова о описаном проблему, *Слово љубве* још увек није потпуно жанровски одређено, чиме је пут за нова истраживања у потпуности отворен.

ЛИТЕРАТУРА

Барт (1986): Р. Барт, Смрт аутора, *Сувремене књижевне теорије*, прир. М. Бекер, Загреб: СНЛ, 176–180.

Богдановић (1980): Д. Богдановић, *Историја стiare српске књижевности*, Београд: СКЗ.

Богдановић (1986): Д. Богдановић, Посланије, *Речник књижевних термина*, ур. Д. Живковић, Београд: Нолит.

Бојовић (2007): Д. Бојовић, *Слово љубве* у светлу библијске егзегезе, у: М. Станојевић (ур.), *Митолошки зборник 18, Тема: Професор Рагмила Маринковић*, Рача: Центар за митолошке студије Србије.

Еко (1965): У. Еко, *Отворено дјело*, Сарајево: ИП Веселин Маслеша.

Костић (1965): Д. Костић, *Слово љубави* Стефана Лазаревића, *Стiара књижевности*, ур. Ђорђе Трифуновић, Београд: Нолит.

Маринковић (1998): Р. Маринковић, О генези *Слова љубве* или деспотов *Канцонијер, Свећородна јосiода српска: истраживање српске књижевности средњег века*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност, 271–290.

Павловић (1979): М. Павловић, *О Слову Љубави* Стефана Лазаревића, *Слова и најииси*, прир. Д. Богдановић, М. Павловић, Београд: ИО Слово љубве.

Попа (2008): В. Попа, *Љиiро мислено: немањићско доба: зборник средњовековне српске поезије*, Нови Сад: Академска књига.

Радојичић (1965): Ђ. Радојичић, Постанак *Слова љубве* Стефана Лазаревића, *Стiара књижевности*, ур. Ђорђе Трифуновић, Београд: Нолит.

Ређеп (2007): Ј. Ређеп, Ново тумачење *Слова љубве*, у: М. Станојевић (ур.), *Митолошки зборник 18, Тема: Професор Рагмила Маринковић*, Рача: Центар за митолошке студије Србије.

Трифунувић (1962): Ђ. Трифунувић, *Из иимине јојање: Стiари српски јеснички заиси*, Београд: Нолит.

Трифунувић (1965): Ђ. Трифунувић, *Стiара књижевности*, Београд: Нолит.

Трифунувић (1979): Ђ. Трифунувић, *Десiоii Стiефан Лазаревић: књижевни радови*, Београд: СКЗ.

Трифуновић (1990): Ђ. Трифуновић, *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, Београд: Нолит.

Ђорђе М. Ђурђевић

University of Kragujevac

Faculty of Philology and Arts

Centre for the Study of Language and Literature

GENRE AND VERSIFICATION CHARACTERISTICS OF *SLOVO LJUBVE* BY DESPOT STEFAN LAZAREVIĆ

Summary: This paper examines genre and versification characteristics of Stefan Lazarević's *Slovo ljubve*. The first part of the paper gives theoretical definitions of *epistle*, *lyrical (literary) epistle*, *lyric poem*, while the second deals with the analysis of the original text, written in Serbo-Slavic language, from the point of view of versification. It is concluded that, at the level of structure and genre, the text of *Slovo ljubve* is open and unspecified; consequently, the authors that consider *Slovo* to be merely an epistle (Radojičić 1965, Bojović 2007) or a lyrical poem (Bogdanović 1980, Pavlović 1979) overlook the other aspects of the text (poetic or epistolary one), while the authors who opt for a hybrid genre, that of a lyrical epistle (Kostić 1965, Ređep 2007), most closely determine the true nature of *Slovo ljubve*.

Keywords: epistle, lyric poem, lyrical epistle, *Slovo ljubve*, genre, versification.